

Deborah Simonton & Anne Montenach (eds.), *Female Agency in the Urban Economy: Gender in European Towns, 1640–1830* (New York: Routledge, 2013). 271 pp.

Antologin *Female Agency in the Urban Economy* behandlar klassiska könsteoretiska problem om kvinnors aktiva närvaro i den tidigmoderna ekonomin och samhället. Maxine Berg lyfte redan i mitten på 1980-talet fram kvinnors och barns viktiga, men osynliggjorda deltagande i den brittiska industrialiseringens förhistoria i klassikern *The Age of Manufactures* (1985). Den bekräftade en rad tidigare iakttagelser om kvinnors villkor i nordvästra Europa, men byggde i första hand på tidigare litteratur. I Nederländerna och England fanns ett tidigt utvecklat stadsväsende och en kommersialiserad ekonomi redan i slutet av 1600-talet. Den jämförelsevis höga graden av urbanisering parad med ett starkt försvagat skråväsende tycktes skapa unika möjligheter med nischer där kvinnor kunde försörja sig på ett nytt, mer självständigt sätt. Det är också mot bakgrund av dessa regionala förhållanden Jan de Vries utformade sin inflytelserika teori om en "flitens revolution" (*the industrious revolution*) på 1990-talet.

Mot detta stod förhållandena i Central-europa och Östeuropa, som Sheilagh Ogilvie har karakteriserat som *A Bitter Living* i sitt stora grundforskningsarbete (2003) om kvinnors villkor i Würtemberg Black Forest. Flera av 1980- och 1990-talets arbeten i ämnet betonar sambandet mellan jämförelsevis friare villkor i det starkt urbaniserade Nordvästeuropa och ett försvagat eller rentav avskaffat skråväsende. Debatten led dock brist på empirisk kunskap och man saknade ofta historiska belägg.

Syftet med antologin *Female Agency in the Urban Economy* är just att råda bot på denna brist. Den är utgiven av forskarnätverket *Gender in the European Town: The Making of the Modern Town*. Forskarna tar sin utgångspunkt i 1600-talets förändringar och fram till 1900-talets mitt med särskild fokusering på könsteore-

tiska problem inom stadsväsendets politik och ekonomi. Även rumsliga aspekter omfattas av ansatsen. Antologin är indelad i tre temata: olika slags marknader för kvinnligt deltagande (*Claimings Spaces: Markets and Brokerage*), skråväsen och regelverk (*Negotiating the Urban Economy: Constraints and Opportunities*) samt relationer (*Exploring Relationships: Kinship and Community*). Här medverkar både seniora forskare som Laurence Fontaine och Kirsi Vainio-Korhonen och yngre, relativt nydisputerade.

I centrum för undersökningarna står begreppet "female agency" som syftar på kvinnors medverkan på platser, i nischer, marknader och branscher. Genussystemet, som alltid innebar kvinnlig underordning och osynliggörande i det tidigmoderna Europa, underminerades av detta kvinnornas aktiva deltagande och förhandlande; ja, ibland omförhandlades det. En intressant koppling är att antologins forskare inte bara bidrar med empirisk forskning om det kvinnliga deltagandet i ekonomi och stadsväsen. Som helhet ger antologin ny kunskap om tidigare ganska okända förhållanden.

Ett intressant principiellt bidrag är att den nyss skisserade regionala indelningen i Öst-, Central- och Nordvästeuropa, tycks vara en förenkling, skapad av de forskare som har betonat de förindustriella institutionernas roll i de tidigmoderna städerna. Danielle van den Heuvel visar i sitt bidrag "Guilds, Gender, Policies and Economic Opportunities for Women in Early Modern Dutch Towns" att den till synes fria ställningen för arbetande kvinnor i Nederländerna underminerades av skrånas restriktiva praktik. Den debatterade tudelningen mellan Central- och Nordvästeuropa behöver återigen problematiseras.

Viktigt är också att de nordiska länderna är representerade med hela fyra bidrag. Man får en bild av hur de nordiska länderna ingick i den europeiska helheten genom bidrag av Carol Gold "On the Streets and in the Markets:

Independent Copenhagen Saleswomen”, Åsa Karlsson Sjögrens ”Gender and Urban Land in Swedish Towns”, Kirsi Vainio-Korhons ”Everyday Politics: Power Relations of Urban Female Servants in the Finnish City of Turku in the 1770s” samt Jarkko Keskinens ”The Chosen Ones: Godmotherhood as a Networking Strategy in the Merchant Community of Pori, 1765–1820.” Dessa bidrag ligger dock utanför den egentliga skrådelen, del två.

Också Laurence Fontaine ger ett principiellt intressant bidrag – ”Makeshift, Women and Capability in Preindustrial European Towns” – i sitt betonande av att de europeiska särdragen påverkade kvinnors villkor på skilda sätt i olika delar av Europa. Europas regionala olikheter var ju själva poängen i den institutionellt präglade debatten om hur Centraleuropas institutioner skapade generellt ogynnsamma villkor enligt Ogilvies analys av skråväsendet. Men Fontaines utgångspunkter är annorlunda. Med sin bakgrund i studier av bland annat gårdfarihandlare (hon betonar marknader som viktiga institut som bidrog till förändring) och konkursinstitutet (hon betonar den starka kvinnliga närvaron i det förindustriella kreditväsendet) vidgar hon kunskapen om de nischer där ”female agency” verkade moderniserande på ekonomin.

Styrkan med antologin *Female Agency in the Urban Economy* är den enastående mångsidigheten och forskningsfantasin som nätverkets forskare uppvisar. En rad olika infallsvinklar korsbelyser vad kvinnor gjorde och drev fram, förhandlade om. Det blir övertygande, inte minst genom att det dåtida osynliggörandet i källmaterialen av icke myndiga kvinnor, änkor undantaget, kräver just detta slags djupstudium och rekonstruktion. Städerna verkade utan tvekan frigörande för moderniseringen.

Antologin skulle ha vunnit på att i det som kallats ”Afterword” försöka mejsla ut lite mer principiellt hur bidragen förnyar forskningen i ämnet, inte minst kunde den regionala dimensionen ha utvecklats i relation till tidigare ar-

beten, varav skråväsendet nämnts här. ”Space” ingår ju som ett av nätverkets centrala begrepp. En sådan litteraturöversikt kommer dock säkert att ingå i nätverkets *Gender in the European Town* fortsatta uppgifter. Det är en gedigen och verkligt intressant antologi som Deborah Simonton och Anne Montenach redigerat och som jag rekommenderar alla forskare på området att läsa.

Klas Nyberg

Marie-Christine Skuncke, *Carl Peter Thunberg: Botanist and Physician: Career-Building Across the Oceans in the Eighteenth Century* (Uppsala: Swedish Collegium for Advanced Study, 2014). 376 pp.

Carl Peter Thunberg: Botanist and Physician is a meticulously researched and carefully reconstructed account of the career of this Linnaean disciple. Marie-Christine Skuncke retraces Thunberg’s network-building, his travels with the Dutch East India Company (VOC) and rise to the position of Professor of Botany in Uppsala. By employing a biographical structure in order to tell a global story, the account is less about the man and more about the network he built: relations of power and patronage; extensive correspondence and publication; collecting and exchanging plants, gifts, favours, and information; trade; global travel and multilingualism.

Thunberg’s career is used as a structuring device, dividing the book between his education and early years building up a European network, through his travels to the Cape, Batavia and Japan with the Dutch East India Company (VOC), and back to Europe and Uppsala, where he rose rapidly to the position of Professor of Botany and remained for the rest of his life as his career plateaued. Although his career could be said to culminate in